

KURAATOR MUUSEUMIS JA NÄITUSESAA LIS

Mõistest, ametist ja rollist

JANA REIDLA

Terminite *kuraator* ja *kureerimine* kasutusväli on viimase paarikümne aastaga laienenud ning tähendus koos sellega hägustunud. Kuraatorid kureerivad nii muuseumis ja kunstisaalis kui ka muudel tegevusaladel. Enamasti omistatakse kuraatori roll mingi ürituse või tegevuse juhtijale, tegevuskava välja töötajale: kantsler kureerib ministeeriumis osakondi,¹ raadiokanal kureerib muusikafestivali kontserdi repertuaari.² Sarnasest põhimõttest lähtudes on nimetatud ametimehi, kes korraldavad ja infot vahendavad. Näiteks oli 2019. aastal infot vahendav lüli korralduskomitee ja kollektiivide vahel laulu- ja tantsupeo kuraator,³ Paide arvamusfestivalil vahendasid arutelude korraldajatele infot kuraatorid.⁴ Muuseumides töötab nii kuraatoreid, koguhoidja-kuraatoreid kui ka publikuprogrammide kuraatoreid, kelle ametinimetuses on sõnal *kuraator* erinevaid tähendusi. Sealhulgas on terminit *kuraator* muuseumides hakatud eelistama *teadurile*, milles näen probleemi, kuna see on toimunud ebaühtlaselt, kuraatori tähendusi teadvustamata.

Artiklis vaatlen sõna *kuraator* kasutamise praktikat Eestis ja maailmas kultuurianalüütilisest perspektiivist, pöörates tähelepanu ka ajaloolisele kontekstile ja sõna seletustele tänapäeva eesti keele sõnastikes. Ametinimetuse regulatsioone artiklis ei käsitleta. Tähelepanu keskmes on sõna *kuraator* kasutamine, tähistamaks töötaja rolli või ametinimetust muuseumis. Kuna seda teemat ei ole Eesti teaduskirjanduses ega avalikus diskussioonis seni käsitletud, on tegemist avasammuga termini tähenduste analüüsimisel, mis võiks kaasa aidata selle kasutamise korrastamisele.

Eestis teadvustati vajadust kokku leppida muuseumiterminite sõnastuses ja kasutamises seoses rahvusvahelise muuseumide nõukogu (International Council of Museums, ICOM) välja antud mõistesõnastiku „Museologia põhimõisted” („Key Concepts of Museology”, 2010, e k 2016). 2016. aastal moodustati ICOM-i Eesti töörühm, mis tegeleb muuseumiterminoloogiaga.⁵ ICOM-i personali koolituse komitee (International Committee for the Training of

¹ Vt <https://www.envir.ee/et/uudised/looduse-kaitsmisel-marksonaks-tasakaal> (7. X 2019).

² Vt <https://menu.err.ee/586288/tana-stardib-tallinn-music-week> (7. X 2019).

³ Vt <https://2019.laulupidu.ee/uudiskirjad/4-uudiskiri/kuraator-aitab-peo-tervikuks-siduda/> (7. X 2019).

⁴ Vt <https://www.arvamusfestival.ee/ajakava/enne-festivali/arutelualade-kuraatorid/> (7. X 2019).

⁵ Töörühm kasutab Eesti Keele Instituudi hallatavat avalikku terminibaasi TERMEKI. Muuhulgas on muuseumiterminoloogia andmebaasi lisatud ka termini *kuraator* seletus, vt <https://term.eki.ee/termbase/view/1718003/et/en/?initial=K#/concept/view/1893710754/> (26. XI 2019).

Personnel, ICTOP) väljaandes on inglise keelt nimetatud Euroopa muuseumide *lingua franca*'ks (Ruge 2008a: 4). Ka termin *kuraator* näituse kontseptsiooni looja tähenduses on eesti keelde võetud inglise keelest. Seetõttu annab võrdlus ingliskeelse maailma vastava sõnakasutusega vajaliku ajaloolise ja praeguse konteksti. Riivamisi puudutan termini vasteid muudes keeltes, et pakkuda võrdlusalust eestikeelsetele tähendustele.

Artikli laiem eesmärk on analüüsida, kuidas tänapäeval nii Eestis kui ka ingliskeelses kultuuriruumis muuseumi kuraatori rolli mõistetakse, kuidas suhestub kuraatori amet teaduri omaga, milline vahe on kuraatori ametil ja rollil. Teine üldine eesmärk on toetada terminoloogiaalast arutelu, pakkuda alust termini *kuraator* defineerimiseks, mis oleks abiks muuseumide töö- ja karjäärikorralduses. Kitsam ja praktiline eesmärk on tõlkimisprobleemataikale osutamine. Sõna *curator* inglise keelest eesti keelde tõlkides ja vastupidi ei eristata sageli selle erinevaid tähendusi inglise keeles, kuna Eestis on levinud kitsam kasutus – korraldaja ja näitusekuraatori rolli tähenduses. Tõlkimisel tuleb arvestada, et ingliskeelne *curator* on rahvusvaheliselt mitmekülgse ja muutuva tähendusega, millest kaks levinumat on: 1) teadustöötajast koguhoidja ametinimetus ja 2) näituste koostaja ja korraldaja roll või amet.

Koos muuseumide avatumaks ja külastajakesksemaks muutumisega on teisenenud nende struktuur ja töötajate ülesanded. Tegemist on 1980. aastatel alanud globaalsete protsessidega, mis Eesti muuseumidesse jõudsid 1990. aastatel järk-järgult pärast Eesti iseseisvuse taastamist. Muuseumi ametite mitmekesisemaks muutumine, mis sai alguse 1980. aastatel Suurbritanniast, USA-st ja Kanadast, on rahvusvahelisel muuseumimaastikul olnud pikka aega keeruliste arutelude teema (Ruge 2008a: 10). Personali koolituse komitee (ICTOP) töötas aastatel 2006–2008 välja Euroopa muuseumide ametinimetuste ühtse raamistiku eesmärgiga tunnustada muuseumide ameteid ning professionaalsust nii siseriiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil, aidata kaasa muuseumitöötajate rahvusvahelisele mobiilsusele (Ruge 2008a: 5–12). Ka Eestis on suurenenud muuseumitöötajate tööalane mobiilsus: ühes kohas töötatakse lühiajaliselt, sageli liigutakse ühest muuseumist teise. Muuseumide tõhusale toimimisele ja omavahelisele koostööle tuleks kasuks selgus ametinimetustes, nõutavas pädevuses, struktuuris ja karjäärimudelis. Nende küsimuste lahendamise eesmärki käesolev artikkel ei sea, ent soovib kujunenud olukorda kaardistada ja terminoloogiaalast diskussiooni ärgitada.

Ajakohaseid andmeid ingliskeelses kultuuriruumis tegutseva teadlasest kuraatori ametikohustuste ning tööks vajalike eelduste kohta pakkusid töökuulutused ja tööpakkumiste portaalid (loetelu artikli lõpus). Ülesannete ja pädevuste kirjeldused on võetud muuseumitöö käsiraamatust (Edson, Dean 1996), Euroopa muuseumide ametite raamistikust (Ruge 2008a) ning Ameerika muuseumiühingu kuraatorite eetikakoodeksist (CurComEthics 2009) ja kompetentside ülevaatest (CurCoreCom 2018). Lisaks kasutasin allikatena paber- ja võrgusõnastikke, et jälgida *kuraatori* tähenduste arengut ajas ja võrrelda tähendusi eri keeltes (loetelu artikli lõpus). Kirjandusena kasutatud rahvusvahelised muuseumiajakirjad ja -kogumikud andsid teemale konteksti, seda täiendavad mõningad muuseumitöötajate blogid. Eesti kohta olid kasutada eeskätt empiirilised allikad: vestlused ning intervjuud Eesti muuseu-

mide töötajatega,⁶ muuseumide kodulehtedel esitatud ametikohtade andmed, autori muuseumitöö kogemus ja osalemine ICOM-i Eesti muuseumiterminoloogia töörühmas. Järgnevalt püüan avada kuraatori mõistet ning kirjeldada kuraatori ametit ja rolli eri aegadel ning maades.

Kuraator kui arhetüüpne muuseumitöötaja

Ladinakeelse sõna *cūrāre* algne tähendus on olnud mingi valdkonna haldamine, selle eest hoolitsemine ja vastutamine, *cūrātor* on olnud haldur, valitseja, valvur, hooldaja, eestkostja (Sõnaveeb 2019: *kuraator*). Inglise keelde jõudis sõna keskajal ladina ja prantsuse keele vahendusel eestkostja ja hooldaja tähenduses. Keskaegses tähenduses oli ingliskeelne kuraator kristlik preester, hingekarjane, šotlased kasutavad mõistet siiani juriidilise terminina eestkostja tähenduses (*Lexico: curator*). Hoidmise ja haldamise märksõna sobitus hästi ka muuseumivaldkonnaga, oli ju XVII sajandil tekkima hakanud ning XIX sajandil hoogsalt laienenud muuseumides rikkalikult hooldamisväärset vara.

Muuseumid said alguse kogudest; nende esimesed sisulised töötajad olid eeskätt kogude tundjad, asjaarmastajad. Oxfordi inglise keele võrgusõnastiku andmetel (*Lexico: curator*) hakati Suurbritannias sõna *curator* muuseumiga seotud tähenduses kasutama XVII sajandi keskpaigast alates. Tollane huvi vanade esemete vastu lähtus sageli rohkem uudishimust harulduste vastu kui teaduslikust lähenemisest (Herle 2016: 2). Kuraatorist kui teadlasest, kelle haridus pidi vastama kogude teemale, saab rangelt võttes rääkida alates XIX sajandist (MPM 2016: 25), mil hakkasid tekkima distsipliinipõhiselt spetsialiseerunud muuseumid. Muuseume ehitati suurte esemekogude jaoks ning nad olid oma kogumistöö, esemete klassifitseerimise ja kataloogimise ning sellest järelduste tegemisega XIX sajandi teaduse osa (Conn 2010: 58). Museoloog Peter van Mensch (2004: 4) on tollast arhetüüpset kuraatorit nimetanud esemelise kultuuri spetsialistiks, kelle haldusalas oli muuseumis nii uurimine, dokumenteerimine, konserveerimine kui ka näituste tegemine. Töö kogudega eristas muuseumi teadustöötajat teistest teadlastest juba tollal ja selle erisuse püsimisele viitavad nii tänapäevased teadlastest kuraatorid oma tööst rääkides (nt Schertz 2015; Thomas 2010) kui ka sõna seletused sõnastikes (nt Cambridge Dictionary; *Lexico*), ameti kirjeldused käsiraamatutes (Edson, Dean 1996: 18) ja muuseumiorganisatsioonide dokumentides (Ruge 2008a, 2008b; CurCoreCom jt).

Kuraator pole siiski olnud geograafiliselt universaalne muuseumitöötaja ametinimetus, vaid jäi algul Suurbritannia-keskseks. Mandri-Euroopa riikides kujunesid välja omakeelsed ametinimetused. Prantsusmaal ja Belgias on siiani käibel XVIII sajandi lõpus muuseumitöötaja ametinimetuse kasutusele võetud *conservateur*, mis tõlgitakse inglise keelde kui *curator* või ka *keeper* ('hoidja') (MPM 2016: 51, 68; vt ka Collins'i võrgusõnastik). Seevastu

⁶ Intervjuud toimusid Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Ajaloomuuseumi töötajatega aastatel 2016–2019, samal ajavahemikul on autoril olnud sel teemal vestlusi Eesti Kunstimuuseumi, Eesti Meremuuseumi jt Eesti muuseumide töötajatega. Andmed on salvestiste ja transkribeeritudena autori valduses.

inglise konservaatoreid (*conservator*) on kitsamalt spetsialiseerunud museaalide füüsilise säilimise tagamiseks, hoiutingimuste jälgimisele (Ruge 2008a: 16, 19; Edson, Dean 1996: 1, 20), saksa keeles vastab sellele ametinimetus *Restaurator* (Ruge 2008b: 23). Selles avaldub muuseumitöös aja jooksul toimunud spetsialiseerumine, kuraatori ülesannete järkjärguline jaotumine teiste spetsialistide vahel.

Saksamaal oli algne teadlasest muuseumitöötaja ametinimetus *Kustos* (lad *custos* 'valvur, hoidja'), mis ka nüüdisajal tähistab teaduslikku töötajat, eriti muuseumis (Duden 2011; Wikiwörterbuch) või teaduslikku koguhoidjat muuseumis või raamatukogus (Brockhaus 2011). Selle kõrval on praeguseks kasutusel *Kurator* (Ruge 2008b; Schiele 2017). Seejuures 1983. aasta saksa keele võõrsõnastikus (DNWF) oli sõna *Kurator* tähendus 'hooldaja, usaldusmees, eestkostja, riiklik järelevalveametnik (kõrgkooli juures)', aga muuseumide kontekstis tähendus puudus. Globaalse inglise keele mõju näitajana on *Kurator*'i senistele tähendustele 'eestkostja, mingi asutuse haldaja või järelevaataja' nüüdseks lisandunud 'muuseumijuhataja, näituse korraldaja, loodusteadusliku kogu juhataja' (Wahrig 2011) ja 'teaduslik koguhoidja muuseumis' (Brockhaus 2011), mis vastab inglise *curator*'ile. Tänapäevane saksa *Kurator* on sarnaselt briti ja angloameerika *curator*'iga kõrghariduse omandanud muuseumile vastavas distsipliinis ning tegeleb nii kogude arendamise ja uurimisega kui ka nendest näituste koostamisega ja erineval tasemel tekstide kirjutamise ning muuseumi vahendamisega (Schiele 2017).

Olen varem empiirilisele materjalile tuginedes võrrelnud Balti riikide ja Soome rahvusmuuseumide teadustöötajate ülesandeid ja leidnud, et kuigi igapäevatöös on rõhuasetused kogude, teaduse ja kommunikatsiooni valdkonnas pisut erinevad, on töö sisu poolest tegemist arhetüüpsete kuraatoritega (vt Reidla 2018).

Kuraatori algne tähendus ja muuseumitöötaja algsed nimetused Eestis

Eesti muuseumide algusaegadel, XIX sajandi keskel, ei kasutatud muuseumi kontekstis ametinimetust *kuraator*. Sõna *kūrātor* leidub Wiedemanni (1869) eesti-saksa sõnaraamatus 'hoolekandja' tähenduses. Lauri Kettuse (1917) eesti-soome sõnaraamatus on *kuraator* 'eestkostja ja hooldaja', järgnevalt ilmunud eesti keele 1918. ja 1925. aasta sõnastikes (ÕS) on sõna tähendus samuti 'hooldaja'. 1979. aasta võõrsõnade leksikonis on *kuraator* 'hooldaja; tsaristlikul Venemaal mõnede asutuste juhataja, eriti õpperingkonna ülem; kõrgem järelevalveametnik mõne maa ülikoolis; arstiteaduse üliõpilane, kelle ülesandeks on kliinikus lamava haige haiguskäiku jälgida' (VSL 1979). Värske eesti keele sõnaraamat annab *kuraatori* üheks tähenduseks Tsaari-Venemaa õpperingkonna ülema ja koolide järelevalvaja, lisatud ajaleheartiklite viited näitavad, et riiklik järelevalveametnik kõrgkooli juures oli kuraator ka Eesti Vabariigis, näiteks Peeter Pöld oli aastatel 1918–1925 Tartu Ülikooli kuraator (Sõnaveeb 2019).

Kuraatori asemel võib varaseimaks ametinimetuseks Eesti muuseumides pidada *konservaatorit*. Õpetatud Eesti Seltsi kogude eest hoolitsemiseks loodi

1858. aastal seltsi juurde konservaatori ametikoht (Taal 2013: 24) ning Eesti-maa Kirjanduse Ühingu (alates 1864. aastast Provintσιαalmuuseumi) kogude hooldajaid nimetati nii XIX sajandi keskel kui ka XX sajandi esimestel kümnenditel konservaatoriteks (Leimus 2013: 75). Konservaator hoolitses kogude täiendamise eest, pidas arvestust esemete üle, koostas kataloogi, vastava kompetentsi omamisel tegeles esemete teadusliku kirjeldamisega (vt Taal 2013; Leimus 2013). XIX sajandi teise poole ja XX sajandi alguskümnendite Eesti muuseumide konservaatorit võib tööülesannete poolest pidada hilisema Eesti muuseumide teaduri (või ka koguhoidja) ja ingliskeelse *curator*'i ametivennaks.

Kuigi eesti keele sõnastikes püsis XX sajandi jooksul sõna *konservaator* seletusena 'teaduslike kogude hooldaja' (ÕS 1925, 1960, 1999), toimusid muuseumitöös muutused ja konservaatori asemel hakkas seda ülesannet täitma teadur ja/või koguhoidja. Ühtlasi toimus XX sajandi teisel poolel kogude hooldamise vallas spetsialiseerumine: museaalide füüsiliseks säilitamiseks seati sisse restauraatori amet ja suuremates muuseumides restaureerimisosakonnad.⁷ 1990. aastatel muutus säilitamise kontseptsioon⁸ ja restauraatoreid hakkasid asendama konservaatorid. Nii on konservaator tänapäeval teistsuguse tähendusega amet kui XIX sajandil ja XX sajandi esimestel kümnenditel. Nüüdiskeeles on *konservaator* 'muuseumiesemete korrashoidja ja konserveerija' (EKSS 2009), kes valdab materjalide vananemise aeglustamise füüsikalisi ja keemilisi meetodeid. Raske on määratleda, millal täpselt hakati teadustöötajaid teaduriteks nimetama, aga näiteks ERM-i aastaraamatutes kasutatakse 1970. aastate keskpaigast alates teadustöötaja ametinimetust *teadur*, mille eristatakse noorem- ja vanemteaduri staatust. Enne seda kirjutatakse aastaraamatutes muuseumitöötajaist, keda jagatakse teaduslikeks ja tehnilisteks töötajateks.

Arhetüüpsest kuraatorist postmodernseks kuraatoriks

XX sajandi viimane veerand tõi kaasa kuraatori ameti muutumise, kuna ka muuseumid ise olid hakanud muutuma. Alates 1980. aastatest levis Lääne-Euroopas ja Põhja-Ameerikas nn uue museoloogia idee, mille eesmärk oli muuseumide muutumine demokraatlikumaks, avatumaks, külastajate huvidega arvestavamaks, suunates muuseume otsima uusi väljendusviise (MPM 2016: 52–53). Nüüdseks on uue museoloogia algatatud eesmärgid ülemaailmselt (kuigi mitte ühtlaselt) omaks võetud ja iseloomustavad kaasaegset muuseumi, mida mõnikord nimetatakse ka postmodernseks muuseumiks (vt näiteks Smith 2014; Nielsen 2017).

⁷ Näiteks Eesti Rahva Muuseumis töötas 1945. aastal etnograafilises osakonnas peale juhataja, ühe vanema teadusliku töötaja ja viie teadusliku töötaja ka üks restauraator (ERM 1947: 195).

⁸ Lääne-Euroopas muutus kontseptsioon juba 1970. aastatel ja seisnes rõhu asetamise tagajärgede likvideerimise asemel (restaureerimine) probleemide ennetamisele (konserveerimine). Restaureerimine kui objekti oletatava varasema oleku taastamine ei ole tänapäeval muuseumide kontekstis enam kohane tegevus, kuna muuseumis säilitatakse objekte võimalikult muutmata kujul (Konsa 2007: 33–34).

Juba alates esimesest olulisest uue museoloogia teemalisest kogumikust (Vergo 1989) sattus kriitika alla kuraator kui esemekogudega töötav teadlane, kellel ei ole piisavalt oskusi ega teadmisi kommunikatsiooni alal ja kes ei suuda muuseumi publikule huvipakkuvalt vahendada. Üks meede probleemi lahendamiseks oli muuseumides ette võetud struktuurimuudatus: kuraatorite kui sisuliste spetsialistide kõrvale värvati nn uusi spetsialiste nii muuseumihariduse, kommunikatsiooni kui ka disaini alal (Mensch 2004; Hooper-Greenhill 2000). Eeldatavalt pidid uute elukutsete esindajad aitama ühiskonna ja muuseumi vahele silda ehitada ja tooma muuseumidesse värsked lähenemisi ja meetodeid.

Samaaegselt uute spetsialistide tulekuga kuraatori amet killustus: spetsialiseeruti koguhoidmisele, teadustööle, näituste koostamisele või muule kitsamale alale (Vt Ewin, Ewin 2015; McCall, Gray 2014). Selline spetsialiseerumine jätkub. Autori poolt 2019. aasta jaanuarist märtsini jälgitud ingliskeelsetes tööportaalides (Arts Council England, The Balance Careers, Creative and Cultural Skills, Find a Job, Museum Jobs, Simply Hired, Target Jobs; vt võrguviiteid) otsiti lisaks traditsioonilisele kuraatorile ka spetsiifilisemate ülesannete täitjaid, kellelt eeldati teadustöö pädevust, aga keda ei nimetatud kuraatoriks. Näiteks ametinimetusega *kirjutaja-teadur* (ingl *Writer/Researcher*) otsiti märtsis 2019 Ameerika loodusloo muuseumisse New Yorgis töötajat, kes oleks teadlase pädevusega kultuuriantropoloogias ja kirjutaks „tõlgendavaid tekste” muuseumi näituste ja muu kommunikatsiooni tarbeks (Simply Hired). Ameti *näituseteadur* (ingl *Exhibition Researcher*) kirjeldus annab aimu, et tegemist on näituste kontseptsiooni looja, näitusetekstide kirjutaja ja eksponaatide valijaga (CCSkills).

Kitsa spetsialiseerumisega ametite kõrval eksisteerib kuraatori kutse edasi ning kui vaadata kuraatori ametikirjeldusi Suurbritannia ja USA tööportaalides, on näha kommunikatsiooni ja koostöö osakaalu suurenemist. Ka muuseumialases kirjanduses rõhutatakse, et muuseumid vajavad kuraatorit kui sisulist spetsialisti, kes võiks mh tegutseda kommunikatsiooni alal (vt Edwards 2007; Nielsen 2017). Kuraator on kogude spetsialist, kes täiendab, kirjeldab ja dokumenteerib kogusid, tegeleb laenutustega, vastab infopäringutele, interpreteerib kogusid näituste, publikatsioonide ja audiovisuaalsete esitluste kaudu ning võib tegeleda uurimistööga ja esineda loengutega oma uurimistulemuste teemadel, teeb koostööd konserveerimise, hariduse, disaini ja turunduse ala kolleegidega (Edson, Dean 1996; Ruge 2008a; Doyle 2019). Üldised nõudmised kuraatorile võivad sõltuvalt muuseumi mastaabist olla erinevad. Londoni muuseumi kuraator Nicholas Booth (2014) kirjutab blogis, kuidas suures muuseumis, nagu Briti Muuseum, on kuraator doktorikraadiga teadlane, kellel on võimalik keskenduda kitsa teema uurimisele oma kogudes, kuna kogude hoidmisega tegeleb suures muuseumis hulk teisi spetsialiste. Kohaliku tähtsusega muuseumides on kuraator multifunktsionaalsem ja haldab tervet kogu, mitte üht osa sellest. Näituste koostamise, haridustöötajate nõustamise kõrval ei jää tal aega teadustööks ja juhtub, et tal tuleb korraldada ka muuseumihoone remonti või avada hommikuti uksi (Booth 2014).

Nüüdisaegse kuraatori ametikirjelduses rõhutatakse suhtlemisoskuse tähtsust, see on peamine erinevus arhetüüpselt kuraatorist, kes oli esmaajoonel uurija-koguhoidja. Kuraator uurib oma kogusid ja tänu sellele oskab

neid vahendada. Vahendamise funktsioon on aina olulisem, see nõuab mitmekülsust ja paindlikkust. Arhetüüpne kuraator vahendas teadmisi peamiselt muuseumist väljapoole, postmodernne kuraator peab seda lisaks tegema muuseumisiseselt, kolleegidele, kes samuti tegelevad muuseumi vahendamisega (pedagoogid, turundus- ja müügispetsialistid, teenindajad), aga ei ole sisuliselt teemades teadlase pädevusega.

Kuraator näitusetegija tähenduses

Kui kuraatori elukutsel muuseumi koguhoidja ja teadlasena on selja taga pikk ajalugu, siis kitsamas tähenduses – näituste koostajana – on kuraator pigem XX sajandi teise poole nähtus. Eestis hakati kunstinäituste kuraatorist rääkima 1990. aastate algul, kui termin võeti üle inglise keelest kunstinäituse kontseptsiooni looja tähistamiseks.⁹ 1990. aastate teisel poolel hakati muuseumides ka muude näituste autoreid kuraatoriteks nimetama.¹⁰ Muuseumitöötaja jaoks oli see ajutine roll, mille ta sai konkreetse näituse tegemisega seoses, tema ametinimetust tollal kuraatoriks ei muudetud.

Eestis kasutataksegi praegu terminit *kuraator* eeskätt näitusetegija tähenduses. Kuraatori rolli astunu ülesanne on koostada näituse kontseptsioon, valida välja eksponaadid, koostada tekstid ning üldjuhul ka koordineerida kogu projekti (kui ei ole määratud eraldi projektijuhti). Võõrsõnade leksikoni ilmus *kuraatori* seos muuseumidega 2012. aasta väljaandes, kus sõna üheks seletuseks on: 'kunstinäituse koostaja mingi kontseptsiooni alusel' (VSL 2012). Sõnaveebis (2019) on *kuraatori* seletus muuseumitöö kontekstis: 'kunstinäituse vm (kunsti)sündmuse koostaja, korraldaja (ja vaatajaga suhtleja) teatava nägemis- või mõistmisviisi, mingi kontseptsiooni alusel'. Võrreldes Eesti muuseumide igapäevase praktikaga on selles liialt rõhutatud kunsti aspekti, sest näituste temaatika on palju avaram. Peale selle on huvitav jälgida, kuidas varasemates õigekeelsussõnastikes (ÕS 1999, 2006 ja 2013) on *kuraatori* lühidalt esitatud tähenduseks püsivalt 'hooldaja, järelevalvaja' ning illustreerivaks näiteks *maalinäituse kuraator*. Neid kahte kokku pannes võib jääda eksitav mulje, nagu kuraator hooldaks või valvaks maalinäitust. Tähendusele 'hooldaja' oleks õigem näide *maalikogu kuraator* ja tähendusele 'koostaja, korraldaja' sobiks näide *maalinäituse kuraator*.

Läänemaaailmas omandas *kuraator* näitustega seotud tähenduse 1960. aastatel, kui kunstikuraatorid hakkasid kunstimuuseumidest ja -institutsioonidest sõltumatult näitusi koostama (Härm 2016; Hansen jt 2019: 3). Kunstikuraatorid oli 1960.–1970. aastatel vabakutselised kaasaegsete kunstnike produtsendid, avangardse kunsti arvamusiidrid, sageli oma valdkonna staa-rid (Hansen jt 2019: 3; Balzer 2015: 55). Kuraatoriõppe programmide avamine alates 1980. aastate lõpust aitas kaasa sellele, et kunstikuraatorid võtsid sageli ka kunstikriitiku rolli (Hansen jt 2019: 3). Ajapikku hakati igasugust

⁹ Siin toetun isiklikule kogemusele, ent sellest on kirjutanud ka Anders Härm (2016).

¹⁰ Tõenäoliselt oli suunanäitaja kuraatori mõiste levikul muuseumide kontekstis laiemalt Eesti Rahva Muuseum, kus hakati 1994. aastal avatud näitusemajas ajutiste näituste ideekavandite esitajaid algusest peale järjepidevalt kuraatoriteks nimetama. Vt ka ERM-i näitusemaja ajaloole pühendatud väljaannet Aljas jt 2015.

näitusekoostamist nimetama kureerimiseks ja kunstivaldkonnas kehtestus kuraatori institutsioon lõplikult 1990. aastatel (Härm 2016; Balzer 2015: 58). Praeguseni on üle maailma ülikoolides laialt levinud kuraatoriõppe programmide õppekavades suurem tähelepanu mitte muuseumikogude hoidmisel, vaid näituste korraldamisel (vt Hansen jt 2019: 3). Kuivõrd kuraator on muuhulgas näituse kontseptsiooni looja, mitte üksnes korraldaja, siis nimetatakse teda mõnikord ka näituse autoriks (vt O'Neill 2012; Lubar 2014).

Kuraatori laiienenud ja ähmastunud tähendusväli

Terminid *curator* kasutatakse ülemaailmselt popkultuuris alates 2000. aastast aina laiemalt väljaspool muuseumi ja kunstinäituse tegutsejate kohta. Info ja toodete pakkumise ülekülluse keskkonnas käsitletakse kureerimist (*curate*) valiku tegemise abina, nii on argitähendust 'väljavalimine' hakatud pidama kureerimise põhisisuks. Kureerimiseks nimetatakse elustiilipoodidesse kauba valimist, eksklusiivse või tervisliku toiduvaliku koostamist, moesõu kokkupanemist, muusikafestivalile esinejate valimist ja muud taolist (Balzer 2015). Selle nüansi lisandumist kajastab ka inglise keele võrgusõnastik, milles muuseumitöötaja alatähendusena on *curator* 'isik, kes valib muusikafestivalil esitavad teosed' (Lexico: *curator*). Muusik ja festivalikorraldaja David Byrne (2015) on märkinud, et tänapäeval on kuraator igaüks, kes tuleb välja oma edetabeliga, ja isegi see, kes klõpsab sotsiaalmeedias laigi, on kuraator. Byrne peab silmas, et kuraator aitab teistel teha (tarbimis)valikuid. Internetivoos pakutava info mahu tohtu kasvu tõttu on kureerimisest saanud turunduse abivahend. Algoritmipõhine info sorteerimine ei ole enam piisav, mistõttu turunduses on värbama hakatud elukutselisi *sisukuraatoreid* (ingl *content curator*) (Ashton, Couzins 2015), kelle töö ei ole uut sisu juurde luua, vaid mõtestada teiste loodut, leides üles teatud teema kohta kõige olulisema sisu (Bhargava 2009).

Kuivõrd muuseumides loovad näituse teadustöötajad, tuues väljapanekutesse oma uurimistöo tulemusi, on just neid kureerimise mõiste laialivalgumine häirinud. Kui ajaleht *The Guardian* palus 2016. aastal Briti suuremate muuseumide kuraatoritel rääkida oma tööst asju, mida inimesed ei tea, rõhutasid need, et kureerimine ei ole lihtsalt oma maitse väljendamine, vaid kuraatori hoole all olevate asjade põhjal teadmise loomine. Viimane väide tõukus kuraator Lucy Worsley jaoks asjaolust, et nüüdisajal nimetatakse kureerimiseks „ka kingapoe väljapanekute koostamist”, mistõttu üldsus arvab, et kureerimine tähendab „lihtsalt ilusate asjade väljavalimist”. (*Guardian* 2016)

Nicholas Booth (2012) oma muuseumiblogis ja David Balzer kureerimist käsitlevas raamatus (2015) on viidanud kuraatori mõiste ülekasutamisele. Balzer toob esile tendentsi, kuidas väljapanekutele püütakse „kureerimise aurat” hankida: institutsioonid räägivad kureerimisest, aga professionaalseid kuraatoreid ei ole kaasatud, samuti jäetakse kaubanduses mulje kureerimisest, pakkudes tarbijale teatud stiili (Balzer 2015: 83–90). Booth (2012) pakub kureerimise laia leviku põhjuseks muuseumikuraatorite aastakümneid tehtud kõrgetasemelist tööd, mille aupaistet tahavad väljaspool muuseumi tegutsesid „korraldajad” endale üle kanda.

Kuraatorid tänapäeva Eesti muuseumides

Aastakümneid tegid Eestis muuseumidele omast (kogudega seotud) teadustööd vastava teadusala teadlase pädevusega töötajad: teadurid ja/või koguhoidjad. Eesti muuseumide veebilehtedelt paistab silma, et ametinimetuse *teadur* asemele ja kõrvale on ilmunud *kuraator*. Seejuures võib ühes muuseumis doktorikraadiga isik, kelle töö sisuks on peale kogu haldamise teadustöö tegemine ja näituste kureerimine, kanda ametinimetust *kuraator-koguhoidja* (nt Kadrioru Kunstimuuseumis), samal ajal kui teises täidab samu ülesandeid *teadur-kuraator* (nt Eesti Ajaloomuuseumis), kolmandas *teadur* (nt Eesti Rahva Muuseumis, ka Eesti Meremuuseumis, kus lisaks teaduritele on ametis kuraator-koguhoidjad) ja neljandas *kuraator* (nt Tartu Ülikooli muuseumis). Nii nagu Eestis kasutatakse kuraatori terminit eeskätt näitusetegemisega seoses, mõistetakse ka ametinimetustes *teadur-kuraator* ja *kuraator-koguhoidja* osist *kuraator* valdavalt näituste koostajana,¹¹ mis toonitab näituse tegemise funktsiooni olulisust tänapäeva muuseumis. Tekib küsimus, kas selline rõhutus on vajalik olukorras, kus teadlase pädevusega töötajad on nii või teisiti kaasatud muuseumi vahendamisse, sealhulgas näitusetegemisse.

Paralleelselt on Eesti muuseumides kasutusele võetud teine rühm ametinimetusi, milles kuraator on paari pandud mingi tegevusvaldkonnaga: nt Eesti Kunstimuuseumis töötavad *publikuprogrammide kuraator*, *haridusprogrammide kuraator*, *kunstistuudio kuraator*. Selliselt sõnastatud ametinimetuse tähendus tuleneb tõenäoliselt *kuraatori* teisest tähendusest, mis on 'teatava valdkonna ametlik järelevalvaja' (Sõnaveeb: *kuraator*) ja verbist *kureerima* ehk mingit tegevust või valdkonda juhtima (Sõnaveeb: *kureerima*). Muuseumi kontekstis selline kuraator tavapäraselt üksnes ei korralda või juhi vastavat valdkonda, vaid ka teostab, viib läbi neid tegevusi, mida kureerib.

Kui nimetatud näitusekorraldajast kuraator ja valdkonnajuhist kuraator on end Eesti muuseumis ja näitusesaalis sisse seadnud, siis kuraator kui teadustöötajast koguhoidja ei ole endale kindlat kohta leidnud. Samuti on meie lähiriikides – Soomes, Lätis ja Leedus – tänaseni koguhoidjast teadustöötaja tähistamiseks kasutusel omakeelsed ametinimetused, mis ei sisalda sõnatüve *curator* (Reidla 2018). Väiksemates muuseumides on tavapärane, et teadlase pädevusega töötaja ei saa spetsialiseeruda üksnes uurimistöele. Seda ei soodusta kollektiivi väiksus ega ülesannete läbipõimitus. Näiteks Viljandi Muuseumis korraldavad kogude tööd *koguhoidja* ja *kuraator*, Saaremaa Muuseumis on kasutusel nii ametinimetus *teadur*, *teadur-koguhoidja* kui ka *kuraator-koguhoidja*, Valga Muuseumis *teadur-koguhoidja*. Neile, kes ühtaegu haldavad kogusid, uurivad neid ja teevad näitusi, sobiks ametinimetus *kuraator*, kui võtta eesmärgiks kahesõnaliste ametinimetuste vähendamine. Mõnes muuseumis, näiteks Tartu Ülikooli muuseumis, on seda juba tehtud, teadlase pädevusega koguhoidja on *kuraator*.

Samas ma ei väida, et kõik muuseumide teadurid Eestis tuleks kuraatoriteks ümber nimetada. Vähemalt oleks vaja enne selgeks teha, miks siiski kuraatori ametinimetust aina enam teaduri ametinimetust välja sööb. Teaduril

¹¹ Info kuraatori tähenduse mõistmise kohta on saadud intervjuudest Eesti Rahva Muuseumi ja Eesti Ajaloomuuseumi teadustöötajatega 2017–2018, vestlusest Eesti Kunstimuuseumi kuraator-koguhoidjaga 15. III 2019.

on muuseumides pikem traditsioon kui kuraatoril. *Teadur* on teadustöötaja ametinimetusest selgem kui Eestis laensõnana kasutusele võetud *kuraator* oma mitmetähenduslikkuses. Teema edasiarendamiseks oleks vaja analüüsida, miks on hakatud muuseumides ametinimetusest *teadur* loobuma. Uurimist vajab, kas on tegemist muuseumide poolt enesetsensuuri korras teadusasutuste regulatsioonide omaks võtmise või millegi muuga. Praegu oletan, et üks põhjus on enamiku muuseumide mitteteadusasutuse staatus, teiseks muuseumide suurem keskendumine vahendamisele, populariseerimisele ja muudele kommunikatsiooniga seotud tegevustele. Ülikoolides ja teadusinstituutides on teaduri ametinimetusest endiselt kasutusel, kuna tegutsemine teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse (TAKS) mõjualas määratleb seal ametikohtadena teaduri ja vanemteaduri. Muuseumid on eeskätt kultuuri-, mitte teadusasutused,¹² aga muuseumiseadus (MuuS) ametikohtade nimetusi ei reguleeri.

Kokkuvõtteks

Eestis on viimastel aastakümnetel teadlase ametinimetuse olnud muuseumi kontekstis valdavalt *teadur*, ingliskeelses kultuuriruumis *curator*. Mõlema tööülesanded on lähtunud muuseumi põhifunktsioonidest (kogude hoidmine, uurimine ja vahendamine), neid ühendab ka haridustase – eelistatud on akadeemiline kraad muuseumi teemavaldkonna teadusalal. Kuigi aja jooksul on kuraatori ameti sisu ingliskeelsele muuseumimaastikule muutunud, ei ole elukutse praeguseks kadunud, vaid kohanenud. Tänapäeval, kui muuseumi jaoks on esikohal erinevad muuseumi sisu avalikkusele vahendamise tegevused, on kuraatori positsioon kogude mõtestajana tähtsamaks muutunud, tagamaks, et muuseumi avatus ja suhtlemine publikuga ei oleks sisutühi. Inglise *curator* on ühtaegu nii kogude spetsialistist teadlane kui ka muuseumi vahendaja.

Praegu on Eestis vähenenud teaduri ametinimetuse kasutamine muuseumi kontekstis, kuigi teadustöö ei ole kadunud. Muuseumis töötava teadlase ametinimetuse asemele ei ole leitud ühtset terminit, vaid hakatud kasutama erinevaid liitsõnu, nagu *teadur-kuraator* või *koguhoidja-kuraator*. Sisu poolest sarnaneb nende töö sellega, mida tähistab rahvusvaheliselt laialt kasutatav ametinimetuse *curator*.

Eesti keeles on *kuraatori* tähendusena alates 1990. aastatest kinnistunud 'näituse korraldaja ja kontseptsiooni autor'. Viimastel aastatel on muuseumi konteksti jõudnud *kuraatori* teine tähendus 'mingi valdkonna sisuline korraldaja ja teostaja', näiteks ametinimetuses *publikuprogrammide kuraator*. Kolmas, inglise keeles arhetüüpselt muuseumitöötajale (*curator*) viitav tähendus on 'teadlase pädevusega muuseumitöötaja, kelle töö on muuseumikogude eest hoolitsemine, nende uurimine ja vahendamine'. Viimati nimetatud tähendusega *kuraator* ei ole eesti keeles seni veel *teadurit* muuseumis asendanud, aga suundumist selle poole on märgata. Enne kui kolmas tähendus eesti keeles kinnistada, võiks aru pidada selle vajalikkuse üle.

¹² Erandina on teadus- ja arendusasutus Eesti Rahva Muuseum, vt <https://www.erm.ee/et/news/eesti-rahva-muuseum-j%C3%A4tkab-tunnustatud-teadusasutusena> (7. X 2019).

Artikkel on valminud Haridus- ja Teadusministeeriumi institutsionaalse uurimistoetuse „Kultuuripärand kui ühiskondlik-kultuuriline ressurss ja probleemne valdkond” (IUT34-32) toel.

Veebiallikad

Arts Council England. <http://www.artsjobs.org.uk>
Arvamusfestival. <https://www.arvamusfestival.ee>
CCSkills = Creative & Cultural Skills. Career advice and jobs. <https://ccskills.org.uk/careers/jobs>
Eesti Ajaloomuuseum. <https://www.ajaloomuuseum.ee>
Eesti Kunstimuuseum. <https://kumu.ekm.ee>
Eesti Meremuuseum. <http://meremuuseum.ee>
Eesti Rahva Muuseum. <https://www.erm.ee>
Find a Job. Museums Association. <https://www.museumsassociation.org/find-a-job>
Kadrioru Kunstimuuseum. <https://kadriorumuuseum.ekm.ee>
Keskkonnaministeerium. <https://www.envir.ee>
Menu. ERR-i meelelahutusportaal. <https://menu.err.ee>
Minu arm. Eesti laulu ja tantsu juubeliaasta. <https://2019.laulupidu.ee>
Museum Jobs. <http://www.museumjobs.com>
Saaremaa Muuseum. <http://www.saaremaamuuseum.ee>
Simply Hired. <https://www.simplyhired.com>
Target Jobs. Careers advice. <https://targetjobs.co.uk/careers-advice>
Tartu Ülikooli muuseum. <https://www.muuseum.ut.ee>
TERMEKI. Avalikud terminibaasid. Muuseumiterminoloogia. <https://term.eki.ee/termbase/view/1718003/>
The Balance Careers. <https://www.thebalancecareers.com>
Valga Muuseum. <http://www.valgamuuseum.ee>
Viljandi Muuseum. <http://muuseum.viljandimaa.ee>

Sõnastikud

Brockhaus 2011 = Brockhaus Wahrig Deutsches Wörterbuch. 9., täiendatud trükk. Toim Renate Wahrig-Burfeind. Gütersloh–München: Druckerei C. H. Beck.
Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org>
Collins Dictionary. <https://www.collinsdictionary.com>
DNWF 1983 = Das neue Wörter- & Fremdwörterbuch. Toim Lutz Mackensen, Eva v. Hollander. Hamburg: Xenos Verlagsgesellschaft m. b. H.
Duden 2011 = Deutsches Universalwörterbuch. 7. trükk. Mannheim–Zürich: Dudenverlag.
EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat. Kd 1–6. „Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu” 2., täiendatud ja parandatud trükk. Toim Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks, Piret Voll. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2009. <http://www.eki.ee/dict/ekss/>
Kettunen, Lauri 1917. Eesti-soome sõnaraamat. Virolais-suomalainen sanakirja. Helsingi: Otava.

- Lexico. <https://www.lexico.com>
- Sõnaveeb. <https://sonaveeb.ee>
- VSL 1979 = Richard Kleis, Johannes Silvet, Eduard Väari. Võõrsõnade leksikon. Kolmas, parandatud trükk. Toim Valve Põlma, Erich Raiet. Tallinn: Valgus.
- VSL 2012 = Richard Kleis, Johannes Silvet, Eduard Väari. Võõrsõnade leksikon. Kaheksas, põhjalikult ümber töötatud trükk. Toim Tiina Paet. Tallinn: Eesti Keele Instituut, Valgus.
- Wahrig 2011 = Wahrig Fremdwörterlexikon. 8. trükk. Toim Renate Wahrig. Gütersloh–München: GGB Media GmbH.
- Wiedemann, Ferdinand Johann 1869. Ehstnisch-deutsches Wörterbuch. Peterburi: Kaiserliche Akademie der Wissenschaften.
- Wikiwörterbuch. <https://de.wiktionary.org>
- ÕS 1918 = Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamat. Võrguversioon. <http://www.eki.ee/dict/qs1918/>
- ÕS 1925 = Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat. II täiendatud ja parandatud trükk. Tartu: Eesti Kirjanduse Selts, 1925.
- ÕS 1960 = Õigekeelsuse sõnaraamat. Toim Ernst Nurm, Erich Raiet, Magnus Kindlam. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- ÕS 1999 = Eesti keele sõnaraamat. Toim Tiiu Ereht. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- ÕS 2006 = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Võrguversioon. <http://portaal.eki.ee/dict/qs2006/>
- ÕS 2013 = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2013. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Võrguversioon. <http://www.eki.ee/dict/qs2013/>

Kirjandus

- Aljas, Agnes, Liiv, Jane, Raba, Kristjan 2015. Etteaste: ERMi näitusemaja 1994–2015. Tartu: Eesti Rahva Muuseum.
- Ashton, Daniel, Couzins, Martin 2015. Content curators as cultural intermediaries: „My reputation as a curator is based on what I curate, right?” – Journal of Media and Culture, kd 18, nr 4. <http://journal.media-culture.org.au/index.php/mcjournal/article/view/1005> (7. X 2019).
- Balzer, David 2015. Curationism: How Curating Took Over the Art World and Everything Else. London: Pluto Press.
- Bhargava, Rohit 2009. Manifesto for the content curator: The next big social media job of the future? – Rohit Bhargava Blog 30. IX. <https://www.rohitbhargava.com/2009/09/manifesto-for-the-content-curator-the-next-big-social-media-job-of-the-future.html> (7. X 2019).
- Booth, Nicholas 2012. Do you use 'Curate' when 'Organise' will do? Well you shouldn't... – Museums & Collections Blog 31. X. <https://blogs.ucl.ac.uk/museums/2012/10/31/should-the-title-curator-be-used-outside-a-museum/> (7. X 2019).
- Booth, Nicholas 2014. Do you need a PhD to be a curator? – Museums & Collections Blog 25. XI. <http://blogs.ucl.ac.uk/museums/2014/11/25/do-you-need-a-phd-to-be-a-curator/> (7. X 2019).

- Byrne, David 2015. A great curator beats any big company's algorithm. – *New Statesman* 1. VI. <https://www.newstatesman.com/2015/05/man-versus-algorithm> (7. X 2019).
- Conn, Steven 2010. *Do Museums Still Need Objects?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- CurComEthics 2009 = A Code of Ethics for Curators. American Association of Museums Curators Committee. <https://www.aam-us.org/wp-content/uploads/2018/01/curcomethics.pdf> (7. X 2019).
- CurCoreCom 2018 = Curator Core Competencies. American Alliance of Museums Curators Committee. <https://www.aam-us.org/wp-content/uploads/2018/05/CURATOR-CORE-COMPETENCIES.pdf> (7. X 2019).
- Doyle, Alison 2019. Museum curator skills list and examples. – *The Balance Careers*. <https://www.thebalancecareers.com/museum-curator-skills-2062439> (7. X 2019).
- Edson, Gary, Dean, David 1996. *The Handbook for Museums*. London: Routledge.
- Edwards, Elise Coralie 2007. The future for curators. – *Papers from the Institute of Archaeology*, kd 18, nr S1, lk 98–114.
- ERM 1947 = Eesti Rahva Muuseum a. 1940–1945. – *Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamat I (XV)*. Tartu: RK Teaduslik Kirjandus, lk 186–198.
- Ewin, Timothy, Ewin, Joanne V. 2015. In defence of the curator: Maximising museum impact. – *Museum Management and Curatorship*, kd 31, nr 4, lk 322–330.
- Greene, Candace S. 2015. Museum anthropology. – *Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences: An Interdisciplinary, Searchable, and Linkable Resource*. Toim Robert Scott, Stephen Kosslyn. New York: J. Wiley, lk 1–15.
- Guardian 2016 = 'People think curating just means choosing nice things' – secrets of the museum curators. – *The Guardian* 22. I. <https://www.theguardian.com/culture-professionals-network/2016/jan/22/museum-curator-job-secrets-culture-arts> (7. X 2019).
- Hansen, Malene West, Henningsen, Anne Folke, Gregersen, Anne (toim). 2019. *Introduction: Thinking and doing exhibitions. – Curatorial Challenges: Interdisciplinary Perspectives on Contemporary Curating*. London: Francis & Taylor.
- Herle, Anita 2016. Anthropology museums and museum anthropology. – *The Cambridge Encyclopedia of Anthropology*. Toim F. Stein, S. Lazar, M. Candea, H. Diemberger, J. Robbins, A. Sanchez, R. Stasch. Cambridge, lk 1–14.
- Hooper-Greenhill, Eilean 2000. Changing Values in the Art Museum: Rethinking communication and learning. – *International Journal of Heritage Studies*, kd 6, nr 1, lk 9–31.
- Härm, Anders 2016. Kuraatori sünd: distsipliin, avalikkus ja näitus. – *Sirp* 22. IV.
- Konsa, Kurmo 2007. *Artefaktide säilitamine*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Leimus, Ivar 2013. *Eestimaa Kirjanduse Ühingu mündikogu kujunemisest. – Eestimaa Provintsiaalmuuseum ja muuseumitraditsiooni algus Eestis*. Toim Tõnis Liibek. Tallinn: Eesti Ajaloomuuseum, lk 74–91.
- Lubar, Steven 2014. Curator as auteur. – *The Public Historian*, kd 36, nr 1, lk 71–76.

- McCall, Vikki, Gray, Clive 2014. Museums and the 'new museology': Theory, practice and organisational change. – Museum Management and Curatorship, kd 29, nr 1, lk 19–35.
- Mensch, Peter van 2004. Museology and management: enemies or friends? Current tendencies in theoretical museology and museum management in Europe. http://www.icom-portugal.org/multimedia/File/V%20Jornadas/rwa_public_pvm_2004_1.pdf (7. X 2019).
- MPM 2016 = Museoloogia põhimõisted. Tõlke peatoim Agnes Aljas. ICOM Eesti Rahvuskomitee, 2016.
- MuuS = Muuseumiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001> (7. X 2019).
- Nielsen, Jane K. 2017. Museum communication and storytelling: Articulating understandings within the museum structure. – Museum Management and Curatorship, kd 32, nr 5, lk 440–455.
- O'Neill, Paul 2012. The Culture of Curating and The Curating of Culture(s). Cambridge: MIT Press.
- Reidla, Jana 2018. Curators with and without collections: A comparative study of changes in the curator's work at National Museums in Finland and in the Baltic States. – Journal of Ethnology and Folkloristics, kd 12, nr 2, lk 115–138.
- Ruge, Angelika (toim) 2008a. Museum Professions. – A European Frame of Reference. ICTOP. http://ictop.org/wp-content/uploads/2019/06/ICTOP-Museum-Profession_frame_of_reference_2008.pdf (7. X 2019).
- Ruge, Angelika (toim) 2008b. Museumsberufe – eine Europäische Empfehlung. Berlin: Deutscher Museumsbund. http://www.icom-deutschland.de/client/media/339/europaeische_museumsberufe_2008.pdf (7. X 2019).
- Schertz, Peter J. 2015. The curator as scholar and public spokesperson. – Journal of Eastern Mediterranean Archaeology & Heritage Studies, kd 3, nr 3, lk 277–282.
- Schiele, Marisa 2017. Was macht eigentlich ein Kurator? – Museumswissenschaft.de 18. IX. <https://museumswissenschaft.de/was-macht-eigentlich-ein-kurator/> (7. X 2019).
- Smith, Carly 2014. Post-modernising the museum: The ration shed. – Historical Encounters, kd 1, nr 1, lk 32–49.
- Taal, Kersti 2013. Õpetatud Eesti Seltsi Muuseumi asutamiseest. – Eestimaa Provintsi muuseum ja muuseumitraditsiooni algus Eestis. Toim Tõnis Liibek. Tallinn: Eesti Ajaloomuuseum, lk 10–25.
- TAKS = Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019164?leiaKehtiv> (7. X 2019).
- Thomas, Nicholas 2010. The museum as method. – Museum Anthropology, kd 33, nr 1, lk 6–10.
- Vergo, Peter (toim) 1989. The New Museology. London: Reaktion Books.

Jana Reidla (sünd 1968), MA, Tartu Ülikooli kultuuriteaduste instituudi doktorant (Ülikooli 16-101, 51003 Tartu), jana.reidla@ut.ee

Curator at a museum and in an exhibition hall: on the concept, job and role

Keywords: curator, museum, researcher, museology, museum jobs

Different senses of the Estonian term *kuraator* are discussed, with a focus on its use in museum context. The traditional job title for a scholar working at an Estonian museum has been *teadur* 'researcher'. Over the recent decade, however, the term has been receding in museum context before some other job titles such as *kuraator* 'curator', *teadur-kuraator* 'researcher-curator' and *koguhoidja-kuraator* 'keeper-curator', with some semantic confusion around the *kuraator* part. Since the 1990s the Estonian *kuraator* has been understood as 'organiser of an exhibition and author of its conception'. In recent years museums have adopted another sense of the term, which is 'organiser and administrator of a domain', like in, e.g., *publikuprogrammide kuraator* 'curator of public programmes'. A third sense, referring to the archetypal English museum worker, is 'museum worker with a researcher's competency, whose job is to maintain and study museum collections and arrange for their presentation'. Although the latter sense of curator still belongs to *teadur* 'researcher' in Estonian museums, a tendency towards the replacement can be sensed.

Jana Reidla (b. 1968), MA, PhD student at University of Tartu, Institute of Cultural Research (Ülikooli 16-101, 51003 Tartu), jana.reidla@ut.ee